

POSTANOWIENIE

Dnia 5 maja 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Stanisław Dąbrowski

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (sprawozdawca)

w sprawie z urzędu z udziałem Spółdzielni Mieszkaniowej "P.(...)" w G. i Spółdzielni Mieszkaniowej "C.(...)" w G.

o wykreślenie Spółdzielni Mieszkaniowej "P.(...)" w G. z Krajowego Rejestru Sądowego, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 5 maja 2005 r., kasacji uczestnika postępowania Spółdzielni Mieszkaniowej "P.(...)" w G. od postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 19 kwietnia 2004 r., sygn. akt IX Ga (...),

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2004 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację uczestnika postępowania Spółdzielni Mieszkaniowej „P.(...)” w G. od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 24 września 2003 r.

Tym ostatnim postanowieniem Sąd Rejonowy działając z urzędu wykreślił Spółdzielnię Mieszkaniową „P.(...)” w G. z Krajowego Rejestru Sądowego. Spółdzielnia ta została wpisana do rejestru spółdzielni w dniu 14 września 1998 r. Powstała w wyniku podjęcia przez Zebranie Przedstawicieli Członków Spółdzielni Mieszkaniowej „C.(...)” w G. uchwały o podziale spółdzielni.

Wnioskiem z dnia 10 października 2000 r. Zarząd Spółdzielni Mieszkaniowej „C.(...)” wystąpił o podjęcie przez sąd postępowania mającego na celu wykreślenie

wpisu o podziale Spółdzielni Mieszkaniowej „C.(...)”, gdyż uchwała o podziale nie zawiera elementów wymaganych przez art. 108 § 2 pr. spółdz. Początkowo Sąd Rejonowy oddalił wniosek przyjmując, że uchwała o podziale spółdzielni nie została uchylona zatem funkcjonuje w obrocie, jednak orzeczenie to zostało uchylone przez Sąd Okręgowy w G.

Sąd Rejonowy podjął zatem z urzędu postępowania mające na celu dokonanie oceny prawidłowości istniejącego wpisu i ustalił, że plan podziału majątku przedstawiony w uchwale Zebrania Przedstawicieli nie zawiera, wbrew wymaganiom ustawy, precyzyjnego określenia co ma być przedmiotem podziału. Ponadto, w uchwale tej odwołano się do przyszłych zdarzeń jako elementu podziału majątku pomiędzy spółdzielnie, gdyż jednym ze składników podlegających podziałowi miały być przychody i koszty, które zostaną rozliczone i zatwierdzone dopiero przez zarządy i rady nadzorcze obu spółdzielni. W konsekwencji Sąd Rejonowy stwierdził, że uchwała o podziale spółdzielni została podjęta z naruszeniem przepisów ustawy - Prawo spółdzielcze, a więc nie mogła doprowadzić do skutecznego podziału spółdzielni. Wpis nowopowstałej spółdzielni do rejestru był zatem niedopuszczalny i jako taki na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym podlegał wykreśleniu.

Apelacja Spółdzielni „P.(...)” została przez Sąd Okręgowy oddalona. Sąd ten podzielił pogląd, że uchwała podjęta przez Zebranie Przedstawicieli Spółdzielni Mieszkaniowej „C.(...)” dokonująca podziału tej Spółdzielni nie spełniała wszystkich wymogów wynikających z art. 108 § 2 prawa spółdzielczego i nie wywołała skutków prawnych. Konsekwencją tego musiało być wykreślenie Spółdzielni Mieszkaniowej „P.(...)” z Krajowego Rejestru Sądowego. Sąd Rejonowy nie naruszył więc art. 12 ust.3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Jeżeli bowiem w Rejestrze figuruje wpis niedopuszczalny (dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa), a za taki należy uznać wpis dotyczący podziału Spółdzielni „C.(...)”, Sąd ma obowiązek zastosować procedurę określoną w art. 12 ust.3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Wobec tego, że uchwała o podziale, wobec niespełnienia wymogów określonych w art. 108 § 2 prawa spółdzielczego, dotknięta jest bezwzględną nieważnością, nie rodzi ona skutków prawnych. Nie mogła zatem stanowić podstawy wpisu. Sąd rejestrowy bada dołączone do wniosku dokumenty i załączniki zarówno pod kątem formalnym, jak i materialnym. Jeżeli więc w wyniku materialnego badania wniosku i dołączonych dokumentów sąd powinien odmówić rejestracji określonych danych, to w razie późniejszego ujawnienia ich nieprawidłowości wpis powinien zostać

wykreślony z urzędu. Niewykreślenie z rejestru wpisu niedopuszczalnego godzi w bezpieczeństwo obrotu. Nie można w takiej sytuacji mówić o naruszeniu art. 5 k.c.

Kasacja uczestnika postępowania Spółdzielni Mieszkaniowej „P.(...)” w G. oparta została na obu podstawach. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego wskazuje się art. 108 § 2, art. 112 w związku z art. 98 oraz art. 42 § 2 i 3 prawa spółdzielczego, art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz art. 5 k.c. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania: art. 233 § 1, art. 231 i art. 316 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W obszernym uzasadnieniu podstaw kasacyjnych przewijają się dwa zasadnicze wątki: prawidłowość uchwały Zebrania Przedstawicieli Członków Spółdzielni „C.(...)”, którą dokonano podziału Spółdzielni oraz prawidłowość wykreślenia z urzędu przez Sąd Rejonowy z Krajowego Rejestru Sądowego Spółdzielni Mieszkaniowej „P.(...)”, w kilka lat po dokonaniu wpisu tej Spółdzielni do ówczesnego rejestru spółdzielni. Przede wszystkim rozważenia wymaga drugie z tych zagadnień, a rozpocząć należy od przesądzenia zakresu kognicji sądu rejestrowego.

Postępowanie rejestrowe pełni ważną rolę w powstawaniu przeważającej większości osób prawnych. Z uwagi na to, że większość osób prawnych powstaje w trybie określonym jako normatywny, na sądzie rejestrowym ciąży obowiązek badania, czy w toku czynności mających doprowadzić do powstania danej osoby prawnej zachowane zostały wszystkie wymagania przewidziane ustawą. W odniesieniu do spółdzielni sąd rejestrowy ma obowiązek badać, czy w sposób należyty dopełniono kolejnych formalności przewidzianych prawem spółdzielczym, a konkretnie art. 6 i nast. ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz. U. 1995 r. Nr 54, poz.288; obecnie tekst jedn. Dz. U. 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.). Po stwierdzeniu, że formalności zostały dopełnione, w szczególności, że statut spółdzielni odpowiada prawu, sąd wydaje postanowienie o dokonaniu wpisu. Osobowość prawną spółdzielnia nabywa z chwilą wpisania jej do rejestru (art. 11 § 1 prawa spółdzielczego).

Dokonując wpisu spółdzielni powstałej w wyniku podziału sąd rejestrowy ma obowiązek badać prawidłowość uchwały dokonującej takiego podziału. Wynika to z art. 23 ust.1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.), zgodnie z którym sąd rejestrowy bada, czy dołączone do wniosku dokumenty są zgodne pod względem formy i treści z przepisami prawa. Obowiązek badania zgodności treści dokumentów z przepisami prawa należy

rozumieć jako obowiązek dokonania oceny m.in. tego, czy uchwała o podziale spółdzielni odpowiada wymaganiom określonym w art. 108 prawa spółdzielczego.

Powstaje pytanie, co się dzieje, kiedy mimo iż uchwała o podziale spółdzielni nie odpowiada wymaganiom ustawy, sąd rejestrowy wydał postanowienie o dokonaniu wpisu nowopowstałej spółdzielni do rejestru. W rozpoznawanej sprawie Sądy orzekające przyjęły, że powstaje wówczas stan uregulowany w art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, a więc w Rejestrze znajdują się dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa i możliwe jest w związku z tym wykreślenie nowopowstałej spółdzielni z Rejestru. Sąd może przy tym działać z urzędu. Stanowisko takie nie znajduje oparcia w obowiązujących przepisach.

Przede wszystkim trzeba zwrócić uwagę na to, że wykreślenie spółdzielni z rejestru stanowi zakończenie całego procesu mającego doprowadzić do wyeliminowania z obrotu cywilnoprawnego funkcjonującej w nim wcześniej osoby prawnej. Trafnie wskazuje się w kasacji, że prawo spółdzielcze przewiduje zamknięty katalog przyczyn ustania bytu prawnego spółdzielni, a ustanie to poprzedzone jest postępowaniem likwidacyjnym (art. 113 i nast. prawa spółdzielczego). Otwarcie likwidacji podlega zgłoszeniu do Krajowego Rejestru Sądowego przez zarząd lub likwidatora spółdzielni, a jeżeli nie dopełnią oni tego obowiązku - przez związek rewizyjny (art. 113 § 2 prawa spółdzielczego). Całe postępowanie likwidacyjne ma na celu uregulowanie spraw likwidowanej spółdzielni, w tym zaspokojenie należności zarówno publiczno-, jak i prywatnoprawnych. Dopiero po zakończeniu postępowania likwidacyjnego spółdzielnia podlega wykreśleniu z rejestru. Dopuszczenie możliwości wykreślenia spółdzielni w trybie przewidzianym w art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym pociągałoby za sobą nagłe „zniknięcie” podmiotu prawa cywilnego bez możliwości wspomnianego wyżej uregulowania wszystkich niezbędnych spraw.

Przeciwko stanowisku zaprezentowanemu przez Sądy orzekające przemawia także treść przepisów ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach (Dz. U. Nr 117, poz. 1237 ze zm.). Z przepisów tych wynika, jak trafnie wskazuje się w kasacji, że nie można utożsamiać wpisu polegającego na wykreśleniu podmiotu z rejestru (§ 19 pkt 6 lit.d) powołanego wyżej rozporządzenia) ze zmianą danych w rejestrze, która może polegać m.in. na

dokonaniu wpisu z urzędu na podstawie art. 12 ust. 3 i art. 24 ust. 3 i 4 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (§ 10 pkt 6 lit. f rozporządzenia). Zadaniem sądu prowadzącego rejestr jest dbać o to, aby informacje zawarte w rejestrze (dane dotyczące określonej osoby) były zgodne z rzeczywistym stanem oraz aby nie znalazły się w rejestrze dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa, a więc np. dane, których ujawnienia nie przewidują obowiązujące przepisy.

Reasumując tę część wyводу należy więc stwierdzić, że na podstawie art. 12 ust.3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym nie jest dopuszczalne wykreślenie podmiotu wpisanego uprzednio do rejestru. Wskazany przepis ma służyć celom, o których była mowa wyżej. Nie może on prowadzić do obchodzenia przewidzianego prawem spółdzielczym trybu likwidacji spółdzielni.

Kolejna kwestia to kompetencja sądu rejestrowego do badania prawidłowości (zgodności z przepisami prawa spółdzielczego) uchwały o podziale spółdzielni stanowiącej podstawę wpisu nowopowstałej spółdzielni. Wskazano już, że taka kompetencja przysługuje sądowi rejestrowemu w postępowaniu o dokonanie wpisu. Nie sposób natomiast kompetencji takiej przyznać sądowi rejestrowemu w toku postępowania wszczętego z urzędu i mającego na celu dokonanie oceny, czy znajdujące się w rejestrze dane są dopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa. Poza granicami takiego postępowania musi pozostać merytoryczne badanie dokumentów, które były już uprzednio badane w toku postępowania o wpisane danego podmiotu do rejestru. Warto także zauważyć, że art. 23 ust.3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym przyznaje sądowi rejestrowemu kompetencję w zakresie badania zgodności z przepisami prawa treści dokumentów dołączonych do wniosku. W postępowaniu wszczętym z urzędu siłą rzeczy nie występują dokumenty dołączone do wniosku, a więc nie istnieje przedmiot badania. Nie sposób zaś przyjąć, aby sformułowanie ustawy „...zamieszczone dane są niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa” obejmowało także możliwość dokonywania oceny pod kątem zgodności z prawem dokumentów zalegających w aktach rejestrowych.

Powyższy wywód prowadzi do wniosku, że orzeczenie Sądu drugiej instancji pozostaje w sprzeczności z art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym co uzasadnia uwzględnienie kasacji Spółdzielni Mieszkaniowej „P.(...)” w G.

Sąd Najwyższy nie dokonał natomiast oceny zarzutów odnoszących się do prawidłowości oceny uchwały Zebrania Przedstawicieli Członków Spółdzielni Mieszkaniowej „C.(...)” o dokonaniu podziału Spółdzielni. Dokonanie takiej oceny nie jest

niezbędne dla rozstrzygnięcia o zasadności kasacji Spółdzielni „P.(...)”. Ponadto, jak wyżej wskazano, w toku postępowania, którego przedmiotem była ocena zamieszczonych w rejestrze danych, niedopuszczalne było dokonywanie oceny zgodności uchwały o podziale spółdzielni z wymaganiami wynikającymi z art. 108 prawa spółdzielczego. Jak trafnie przyjął Sąd Rejonowy w toku pierwszego rozpoznania sprawy, uchwała o podziale nie została uchylona. Nie dokonano także badania jej zgodności z prawem w trybie przewidzianym w art. 42 prawa spółdzielczego. Kwestia zaś bezwzględnej nieważności uchwał walnego zgromadzenia członków spółdzielni i możliwości powołania się na taką nieważność w toku każdego postępowania przez każdego zainteresowanego jest wysoce dyskusyjna. Jej rozstrzygnięcie zaś nie jest niezbędne dla orzeczenia o rozpoznawanej kasacji.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji kierując się treścią art. 393¹³ § 1 k.p.c. mającym zastosowanie w sprawie zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2005 r. Nr 13, poz. 98).